

4. АНТИЧКА ГРЧКА

САДРЖАЈ:

- 4.1. Најстарије цивилизације на тлу античке Грчке
- 4.2. Настанак грчких полиса. Спарта и Атина
- 4.3. Хеленски свет у 5. веку пре н. е.
- 4.4. Култура античких Грка
- 4.5. Хеленистичко доба и његова култура

ШТА ВАС ОЧЕКУЈЕ У ОВОМ ПОГЛАВЉУ?

Античка или стара Грчка је цивилизација која је настала на југу Балканског полуострва. Њене темеље су поставила грчка племена која су ове просторе населила крајем 3. миленијума пре н. е. Ова племена су себе називала Хеленима, а своју земљу Хеладом. Ми их познајемо под именом Грци, како су их називали стари Римљани.

Прва грчка цивилизација настала је у граду Микени и називамо је *микенска цивилизација*. Насељавајући околна острва, Грци су ширили свој утицај и утиснули печат који је и данас видљив у многим културама. Преваливши дуг пут успона и падова, античка Грчка је своје „златно доба“ достигла у 5. веку пре н. е.

Високо развијена култура старих Грка веома се поштује у савременим друштвима. О њеном значају најбоље говори чињеница да грчки писци, и грчко стваралаштво уопште, још увек привлаче велику пажњу. Филозофска дела из овог периода имају изузетну вредност. Једнако важна су књижевна дела, драме, затим архитектонска дела, као и уметност старогрчких вајара.

На страницама овог поглавља сазнаћеш о настанку, ширењу и свакодневном животу античке Грчке.

2000. п. н. е.

1500. п. н. е.

крај 3. и почетак 2. миленијума пре н. е. _____ критска (минојска) цивилизација _____ 1450. г. пре н. е.

1600. г. пре н. е.

микенска цивилизација

1100. г. пре н. е.

средина 15. в. пре н. е.
прво грчко писмо *линеар Б*

1200. г. пре н. е.

На слици је приказан Партенон, старогрчки храм посвећен богињи Атине, заштитници истоименог полиса. Овај храм је саграђен још у 5. веку пре н. е. и један је од најпознатијих симбола „златног доба“ Атине. И данас, две и по хиљаде година касније, он стоји на атинском Акропољу и сведочи о богатом хеленском наслеђу као један од најлепших примера старогрчке уметности.

КАДА ОВЛАДАШ ОВИМ ПОГЛАВЉЕМ, МОЋИ ЋЕШ ДА...

- ✓ користиш основне историјске појмове везане за историју старе Грчке;
- ✓ опишеш географски положај старе Грчке и особености њених природних услова;
- ✓ покажеш најзначајније цивилизације античке Грчке на историјској карти;
- ✓ на примерима Спарте и Атине упоредиш главне особине друштвеног и државног уређења у старогрчким полисима;
- ✓ упоредиш какав су живот водили припадници различитих друштвених слојева у античкој Грчкој;
- ✓ објасниш шта је довело до Грчко-персијских и Пелопонеског рата (узроци) и укажеш на њихов значај (последнице);
- ✓ опишеш значај религије у животу старих Грка и наведеш њена основна обележја;
- ✓ разликујеш легенде и митове од историјских чињеница;
- ✓ објасниш значај Александра Македонског и његовог деловања;
- ✓ набројиш примере привредних, културних и научних достигнућа античке Грчке и хеленистичког доба и објасниш њихов утицај на савремени свет;
- ✓ израчунаш временску удаљеност између одређених историјских појава античког света;
- ✓ догађај, личност или појаву из историје античке Грчке правилно сместиш на ленту времена.

1000. п. н. е.

500. п. н. е.

850–750. г. пре н. е.
хомерско доба
(Илијада и Одисеја)

750. г. п. н. е. – архајско доба – 500. г. п. н. е.
• настанак полиса
• грчка колонизација
у Средоземљу

499–449. г. пре н. е.
Грчко-персијски ратови

431–404. г. пре н. е.
Пелопонески рат

„мрачно доба“

750. г. пре н. е.

500. г. пре н. е.
класично доба,
доба највећег успона старе Грчке

338. г. пре н. е.
почетак превласти Македоније

336. г. пре н. е.
почетак владавине Александра Великог – хеленизам

4.1. Најстарије цивилизације на тлу античке Грчке

Како се зову приче о догађајима и личностима које садрже фантастичне мотиве?
Да ли знаш неке такве приче из народног предања?

Присети се значења појма „антика“, научио/ла си га у лекцији о хронологији.

Балкан

полуострво на југоистоку Европе, јужно од река Саве и Дунав. На њему се налази и део Републике Србије

староседелац

онај који од давнина живи на неком простору

Појам и географски положај античке Грчке

Стара или античка Грчка сматра се колевком европске цивилизације. Заузимала је јужни део **Балкана**, односно ужи простор данашње Грчке: од области Епира и Тесалије на северу, до острва Крит на југу (погледај карту 4.1). Осим овога, њен неодвојиви део била су и многобројна егејска острва, као и грчке насеобине на малоазијским обалама и обалама јужне Италије.

Прва грчка племена су почела да се досељавају на југ Балкана крајем 3. миленијума пре н. е. Били су то **Ахајци**, **Јонци** и **Еолци**, који су по доласку на ове просторе покорили **староседелачко** становништво – **Пелазге**. Стари Грци су веровали да воде порекло од праоца Хелена, па су себе од давнина називали **Хеленима**, а своју земљу **Хелада**. Назив „Грци“ су први почели да користе стари Римљани.

Хелада је највећим делом планинска земља коју чини велики број полуострва и острва. Испресецана речицама и долинама није била погодна за гајење житарица. Овакви природни услови су и један од разлога што Грци у античко доба никада нису створили заједничку државу. Остали су раздвојени, а свака од бројних државица је имала сопствено

Рељеф Грчке

На слици је приказан рељеф Грчке. Која боја преовлађује? Шта она означава и шта то за Грке значи?

државно и друштвено уређење и војску. С друге стране, географски положај Хеладе је био значајан јер је као претежно планинска земља, са три стране окружена морима, представљала тежак плен освајачима. Међутим, упркос раздвојености, стари Грци су говорили истим језиком, веровали у заједничке богове, упражњавали исте обреде и одржавали свест о припадности истом народу.

Критска култура

У Средоземном мору, на острву **Криту**, крајем 3. и током 2. миленијума пре н. е., развијала се прва европска цивилизација. То је била **критска** или тзв. **минојска култура**. Иако је ову културу развио народ који није грчког порекла, сматра се да критска култура припада свету античке Грчке због каснијег утицаја који је извршила на Грке. Археолози су је назвали по **митском** краљу **Миносу** (или **Миноју**). По њему је названа и чувена палата у **Кнососу**, једном од најзначајнијих градова на Криту.

МИТ

измишљена, фантастична прича о неком догађају или личности, у којој су најчешћи ликови богови и хероји

Мит о Минотауру

Минотаур је био чудовиште са телом човека и главом бика. Краљ Минос га је затворио у **лабиринт** у Кнососу, грађевину са много пролаза и ходника,

из које није било лако изаћи. Када је покорио Атињане, Минос им је наметнуо обавезу да сваке девете године шаљу по седам младића и седам девојака којима би се Минотаур хранио. Међутим, атински јунак и митски оснивач Атине, **Тезеј**, одлучио је да суграђане ослободи ове страшне обавезе. Отишао је у лабиринт и убио Минотаура. У томе му је помогла Миносова ћерка, Аријадна. Она му је дала клупко канапа које је развлачио од самог улаза у лабиринт како би после, пратећи његов траг, могао успешно да се врати назад.

Будући да су били острвски народ, Крићани су се истицали као добри морепловци и бродоградитељи. Превласт на мору је погодовала развоју трговине. Размена добара се обављала са многим народима по читавом Средоземљу, посебно са Египћанима. Предмете за борбу и свакодневну употребу су израђивали од бронзе. Најтраженији производи критских занатлија биле су украсне **вазе** и посуде од печене глине. Становништво је узгајало грожђе и маслине.

Једно од обележја критске културе су велелепне **палате**. Оне су биле средиште друштвеног живота. Имале су водовод и канализацију, док су њихови унутрашњи зидови били осликани **фрескама**. Свака од њих је имала двориште у којем су се одржавале свечаности. Око палата су се развијала насеља која су често имала и поплочане улице.

Вазе и ћупови за складиштење намирница, палата у Кнососу

фреска

зидна слика урађена на свежеј малтеру

Остаци палата у критским градовима
Фестосу (лево)
и Кнососу (десно)

Шта уочаваш на предњем делу Миносове палате у Кнососу?

Приказ жене на критској фресци

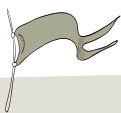
Ликовна уметност Крићана се одликовала разноврсним мотивима. За разлику од уметности Старог истока, она је у највећем делу била лишена представа са ратном тематиком. Крићани су славили живот и природу. Упадљиво је да градови на Криту нису били опасани заштитним зидинама. То наводи на закључак да су њихови становници живели у миру и да, као владари мора, нису имали превише разлога за страх од напада споља.

Прескакање бика

Бик је заузимао битно место у животу Крићана и чест је мотив ликовне уметности. На овој фресци из палате у Кнососу видимо игру прескакања бика која је била најпознатија врста спорта на Криту. Сличан обичај данас постоји у Шпанији.

Чувени диск из Фестоса са натписом на критском хијероглифском писму

**ПОМОЋ
ПРИ УЧЕЊУ:**

Која писма су прва настала? Подсети се значаја које писмо има по људско друштво.

Крићани су се, попут народа Старог истока, служили писмом. До сада су откривене две врсте: **критско хијероглифско** писмо и тзв. **линеар А**. Међутим, ниједно још увек није дешифровано.

Микенска култура

Преци старих Грка су на копненом делу Хеладе изградили прву грчку цивилизацију која се развијала током 2. миленијума пре н. е. Од низа краљевина које су основали, најзначајнија је била **Микена** на полуострву **Пелопонез**. По Микени је читава цивилизација и добила назив – **микенска култура**. Микенска култура се развијала у периоду од 16. до 11. века пре н. е. Како су Микењани постепено ширили своју власт у Грчкој, успели су половином 15. в. пре н. е. да загосподаре и минојским Критом, који је на њих извршио одређени културни утицај.

Карта 4.1: Критска и микенска цивилизација у 2. мил. пре н. е.

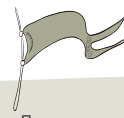

Покажи на карти најважније цивилизације античке Грчке. На који начин је географски положај Крита могао да утиче на развој његове трговине?

Каснија грчка традиција нам је пренела предања о једном од најчувенијих догађаја старогрчке историје. Био је то тзв. **Тројански рат**. Према **легенди**, **Тројански рат** су, почетком 12. в. пре н. е., водили **Ахајци** против града Троје. **Троја** (или **Илиј**) се налазила на северозападној обали Мале Азије и важила је за један од најбогатијих градова у овом делу Средоземља. Рат је избио због лепе принцезе Јелене (Хелене), жене спартанског краља Менелаја. У Јелену се јако заљубио тројански принц Парис, отео је и одвео у Троју. Чувши то, расрђени Менелај је уз помоћ свог брата, микенског краља Агамемнона, повео поход на Троју и великом војском и флотом опсео град. После десет година исцрпљујућег рата, Ахајци су Троју коначно разрушили и освојили.

е-догађајак

ПОМОЋ ПРИ УЧЕЊУ:

Подсети се како називамо облик државног уређења у којем један човек (нпр. краљ) има водећу улогу.

Микенски војнички оклоп

легенда

прича о некој личности или догађају која садржи и измишљене појединости; такође, легенда је нешто што је дубоко усађено у памћење једног народа